

Режим доступу: www.bancofengland.co.uk/education/ccbs/handbooks_lectures.htm/. 6. Сомик А. Ліквідність банківської системи: зарубіжний досвід управління. – Ст. 2. / А. Сомик, С. Шульга // Вісник НБУ. – 2000. – №12. – С. 6–11. 7. Грідасов В.М. Моделювання основних підходів облікової політики НБУ / В.М. Грідасов, О. Євтухова, С. Касьянюк // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 2. – С. 294–296. 8. Сліпченко Т. Реформування монетарної політики в умовах фінансової глобалізації / Т. Сліпченко // Наука і економіка. – 2012. – №1. – С. 89–94. 9. Про регулювання грошово-кредитного ринку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>. 10. Основні засади грошово-кредитної політики на 2013 рік: схвалено рішенням Ради НБУ від 05.09.2012 р. – № 16. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>. 11. Монетарний огляд за 2012 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

УДК 331.522

Я.В. Панас, Н.І. Марців

Національний університет “Львівська політехніка”

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПРИЧИН МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

© Панас Я.В., Марців Н.І. 2013

Здійснено аналіз рівня молодіжного безробіття в Україні за трьома віковими групами. Проведено порівняльну характеристику стану молодіжного безробіття в Україні з країнами Європи, Японією і США. На основі даних провідних Інтернет-рекрутингових компаній досліджено сучасні тенденції формування попиту та пропозиції на молодіжному ринку праці. Враховуючи виявлені причини молодіжного безробіття в Україні, запропоновано заходи щодо покращення ефективності внутрішньої саморегуляції та зовнішнього регулювання молодіжного ринку праці.

Ключові слова: молодіжне безробіття, ринок праці, економічно активне населення, рівень зайнятості, рівень безробіття.

Y.V. Panas, N.I. Martsiv

National University “Lviv Polytechnic”

AN ANALYSIS OF THE STATE AND REASONS OF YOUTH UNEMPLOYMENT IN UKRAINE

© Panas Y.V., Martsiv N.I., 2013

The analysis of youth unemployment rate is carried out in Ukraine after three age-dependent groups. The comparative characteristic of the state of youth unemployment in Ukraine with the countries of Europe, Japan and USA is conducted. On the basis of lead the Internet-recruitment companies information the modern tendencies of forming of demand and supply at the youth market of labor is investigational. Coming from found out reasons of youth unemployment in Ukraine, the measures of improvement of efficiency of internal self-regulation and external adjusting of youth labor-market are offered.

Key words: youth unemployment, the labor market, the economically active population, level of employment, unemployment rate.

Постановка проблеми. У сучасних глобальних умовах господарювання, деформації статеві-вікового складу населення у напрямку його “старіння”, загострення демографічної кризи в Україні все більшої актуальності набуває питання молодіжного безробіття. Адже проблеми, притаманні

ринку праці, істотно впливають на перебіг соціально-економічних, політичних та демографічних процесів, що відбуваються в державі. З огляду на це, виникає необхідність у проведенні оцінювання стану, тенденцій розвитку вітчизняного та закордонного ринку праці крізь призму працевлаштування молоді. Зокрема, важливим є виявлення причин виникнення молодіжного безробіття в Україні, що уможливить ґрунтовніше підійти до розроблення заходів, спрямованих на удосконалення системи його регулювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми і перспективи розвитку ринку праці в Україні та його вплив на усі сфери суспільного життя досліджували вітчизняні науковці, серед яких: В.М. Геєць, М.І. Долішній, В.С. Кравців, В.П. Мікловда, А.М. Колот, Ю.М. Маршавін, В.В. Онікієнко, Л.Г. Ткаченко, У.Я. Садова, Л.Т. Шевчук, Л.М. Ємельяненко та ін. У цих працях розглянуто теоретико-методологічні та практичні питання формування, розвитку та регулювання національного ринку праці й окремих його елементів. Незважаючи на це, питання молодіжного безробіття залишається недостатньо вивченим і потребує подальшого комплексного дослідження.

Постановка цілей. Мета дослідження – проаналізувати стан та причини молодіжного безробіття в Україні та порівняння вітчизняного молодіжного ринку праці з ринками праці інших країн світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молодіжному ринку праці України, як і будь-якої іншої держави, характерне поєднання елементів внутрішньої саморегуляції і зовнішнього регулювання. Для всебічної оцінки цих елементів необхідно якомога вдаліше підібрати інформаційні джерела, на основі яких буде проведений економічний аналіз. Авторське бачення сучасного стану проблем та перспектив розвитку молодіжного ринку праці представимо через призму інформації Державної служби статистики України, Євростату та двох провідних вітчизняних компаній, які працюють у сфері інтернет-рекрутингу, а саме: “HeadHunter” та “Робота Інтернешнл”.

Бази даних Державної служби статистики України та Євростату є основою зовнішнього регулювання вітчизняного ринку праці. Тобто вони слугують інформаційною базою для прийняття управлінських рішень на макро- та мезоекономічному рівнях управління державою. Зокрема інформація, представлена у базах даних Євростату, дає можливість оцінити місце і роль українського ринку праці у загальноєвропейських та світових масштабах.

Інтернет-рекрутингові компанії в умовах інформаційного суспільства виступають одним з найдієвіших інфраструктурних елементів механізму управління на ринку праці та ефективно забезпечують його внутрішню саморегуляцію. Вищезгадувані інтернет-компанії працюють більше десяти років на вітчизняному ринку. Вони мають можливість відслідковувати та аналізувати процеси, які відбуваються на вітчизняному ринку праці, проводити різноманітні опитування серед користувачів власного інтернет-ресурсу.

Порівняємо рівень молодіжного безробіття у віковій групі до 25-ти років серед 27 країн Європейського Союзу, трьох кандидатів на членство у ньому (Ісландії, Туреччини та Хорватії), Норвегії, Швейцарії, США, Японії та, безумовно, України. За даними Державної служби статистики України [7] та Євростату [9], у 2008 та 2009 рр. наша держава посідала 14 позицію у цьому списку країн з рівнем безробіття відповідно 13,3 і 17,8 %. У наступні два роки рівень досліджуваного показника в Україні був на рівні 17,4 та 18,6 %, що забезпечило перебування на 11 та 12 позиції переліку. У 2012 р. вітчизняний ринок праці показав 9 результат з рівнем молодіжного безробіття 17,3 %. Ситуація у цьому році на фоні аналогічних показників країн світових економічних лідерів є надзвичайно позитивною (рис. 1). Україна за цим показником, розрахованим за методологією Міжнародної організації праці (МОП), лише на 1,1 % відстає від США і на 5,6 % випереджає сукупний показник по 27 країнах Європейського Союзу. З Японією сьогодні нам конкурувати доволі складно, оскільки вона входить до незначної групи світових лідерів з мінімальним рівнем молодіжного безробіття, що не перевищує 10 %. Зокрема, у цій групі країн у 2012 р. перебували: Німеччина (8,2 %), Норвегія (8,6 %), Нідерланди (9,5 %). Якщо оцінювати ситуацію за останні 8 років, тоді у цьому списку залишаються лише Японія та Нідерланди.

Динаміка зміни частки безробітних щодо загальної кількості населення досліджуваної вікової групи з початку світової фінансової кризи у цих країнах та ЄС (27 країн) має різні тенденції. У країнах ЄС цей показник має щорічну зростаючу динаміку і такі негативні зміни є найзначнішими. Порівняно з 2008 р., частка рівня безробіття молоді до 25-ти років у країнах ЄС зросла на 7,1 пункта. Найбільший стрибок порівняно з попереднім роком на 4,3 пункта відбувся у 2009 р. У США та Японії тенденції схожі. До 2010 р. спостерігалось щорічне збільшення частки молодіжного безробіття. У 2009 р. у США він був навіть більшим, ніж у країнах ЄС, – на рівні 4,8 пункта порівняно з попереднім роком. Завдяки вдалому зовнішньому регулюванню з боку держави цю тенденцію вдалось змінити і за останні два роки зменшити частку молодіжного безробіття. В Україні тенденція з року в рік коливається, тобто має маятниковий характер. Вітчизняний молодіжний ринок праці у 2010 р. перший з досліджуваних країн показав від'ємну тенденцію (-0,4 пункта) зміни частки безробітних у віці 15–24 роки порівняно з попереднім роком. Однак напрямку тенденції не вдалось втримати у наступному періоді. Ця ситуація може свідчити про те, що в Україні на ринку праці переважає тенденція внутрішнього саморегулювання, та керівництву держави не вдалось остаточно опанувати ситуацією та успішно реалізувати комплексні заходи щодо зменшення молодіжного безробіття.

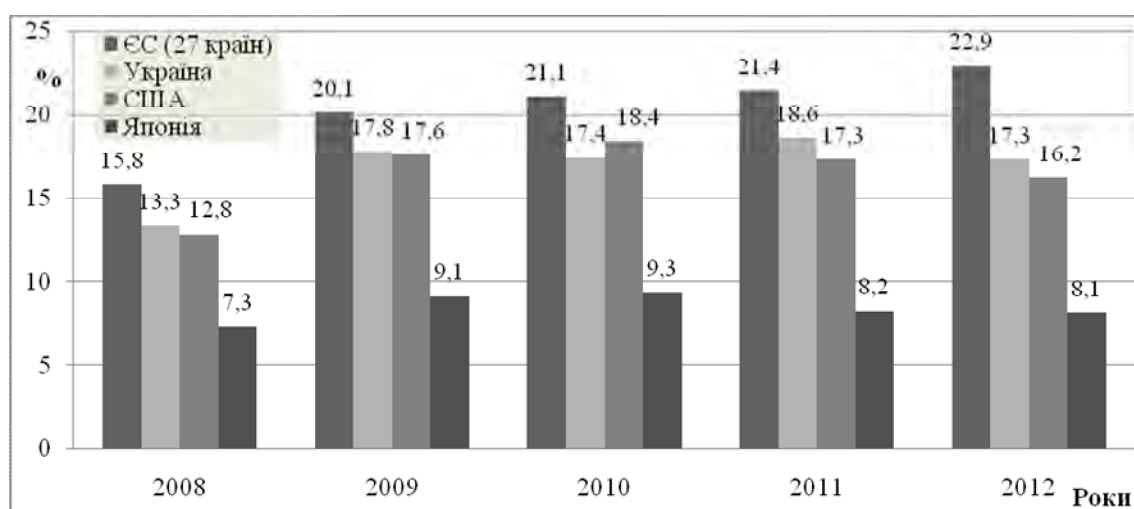

Рис. 1. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у першій віковій групі (15–24 роки) у середньому за період 2008–2012 рр., у % до кількості економічно активного населення відповідної вікової групи
Побудовано на основі [7, 9].

На жаль, база даних на інтернет-порталі Євростату не дає можливості порівняти рівень безробіття у вікових групах 25–29 та 30–39 років. Хоча останню групу лише частково можна зарахувати до досліджуваного показника ринку праці, оскільки в Україні віковий ценз для молоді становить 35 років. Потрібно також зауважити, що значно більший рівень безробіття у групі 15–24 роки пов'язаний з особливостями його розрахунку. Методика розрахунку МОП показника частки безробітних передбачає використання у знаменнику “кількості економічно активного населення” певної вікової групи. У віці 15–24 роки багато людей здобувають лише освіту, не бажаючи паралельно займатися трудовою діяльністю, що істотно впливає на рівень частки безробітних.

За даними Державної служби статистики України, з початку світової фінансової кризи у 2008 р., як бачимо з рис. 2, частка, безробітних у загальній кількості економічно активного населення у відповідному році в Україні зросла в усіх трьох представлених вікових групах. Найбільше ця тенденція зачепила наймолодшу групу, а найменше – старшу. У групі 15–24-річних базова частка безробітних за останні чотири роки зросла на 4 пункти, у другій групі – на 2,5 пункта і у третій – на 1,4 пункта. Найскладнішим був 2009 р., який викликав найбільше зростання досліджуваного показника молодіжного ринку праці в усіх групах. У наступному 2010 р. спостерігалось синхронне зменшення частки безробітних в усіх вікових групах. Однак тенденція отримала стійкий розвиток лише для найстаршої вікової групи. У першій та другій вікових групах

вона мала нестійкий маятниковий характер, що підтверджує думку про переважання на вітчизняному ринку праці внутрішнього саморегулювання над зовнішнім регулюванням.

Далі детальніше проаналізуємо стан молодіжного ринку праці в Україні за 2012 р. на основі узагальнених аналітичних даних, представлених інтернет-рекрутинговими компаніями “HeadHunter” та “Робота Інтернешнл”. Ринок праці у цьому році перебував у стані стабільного підйому. Після дуже продуктивного 2011 р., коли за рахунок активного приросту вакансій ринок повернувся на докризовий рівень, 2012 р. виглядав значно спокійнішим. Загальне зростання ринку праці становило 18–20 % порівняно з попереднім роком, а для фахівців-початківців та студентів – 75 %. Компанія HeadHunter на основі співвідношення кількості резюме та кількості вакансій, розміщених на їхньому інтернет-порталі, визначила hh.Індекс. Загальний hh.Індекс по Україні у 2012 р. становив 1,8–2,2. Зокрема серед фахівців, які лише починають трудову діяльність, і студентів, він був на рівні 5,7 резюме на вакансію. Це найвищий показник конкуренції на ринку, який забезпечено 14 % резюме від усіх опублікованих запитів про пошук роботи на сайті hh.ua [1].

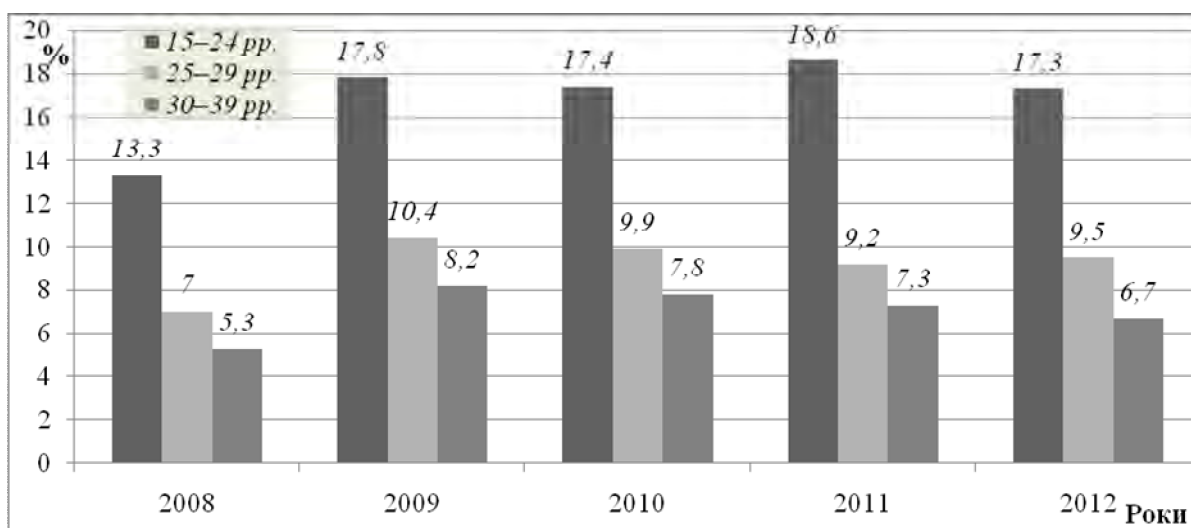

Рис. 2. Рівень безробіття населення України (за методологією МОП) за віковими групами у середньому за період 2008–2012 рр., у % до кількості економічно активного населення відповідної вікової групи (побудовано на основі [7])

За даними інтернет-компанії “Робота Інтернешнл”, на одну вакансію для фахівця початкового рівня у середньому припадало 3,3 резюме шукачів роботи. В 11 % усіх запропонованих на їхньому сайті вакансій (рис. 3) роботодавці готові розглянути фахівців початкового рівня. Серед претендентів на роботу, які опублікували своє резюме на інтернет-порталі, частка спеціалістів без досвіду роботи становить 20 % [2].

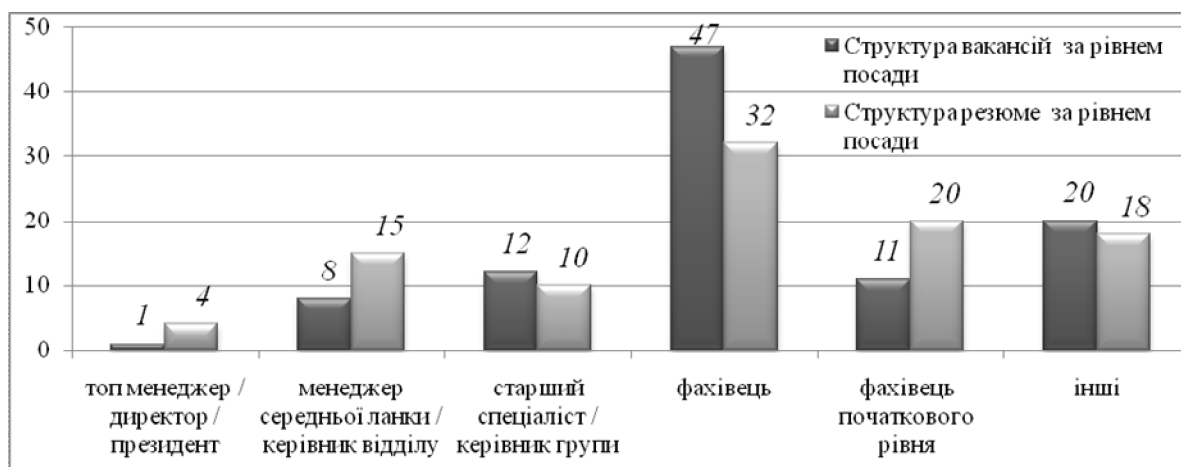

Рис. 3. Структура вакансій та резюме за рівнем посад
Побудовано на основі [2].

Надзвичайно висока конкуренція на молодіжному ринку праці насамперед пояснюється необхідністю усвідомлення відповідності власних можливостей претендента на вакансію і потребами ринку праці, що вимагає більше часу та зусиль. У разі заміни роботи чи її втрати у зв'язку зі змінами ринкової кон'юнктури та інших причин претендент має знання у певній професійній сфері, які дають йому змогу отримати нове місце праці без звернення до спеціалізованих інтернет-ресурсів чи Державного центру зайнятості Міністерства соціальної політики України. На підтвердження такого висновку можна навести результати відповідей на запитання: “Що важливіше для вдалого пошуку роботи?” В інтерв'юванні за власним бажанням взяли участь 1302 зареєстрованих користувачів сайту hh.ua у грудні 2012 р., серед яких 52 % – чоловіки, 48% – жінки віком від 20 до 35 років. Серед причин успішного працевлаштування 74 % опитаних відзначили добрий досвід роботи, 44 % – необхідні зв'язки та знайомства, 43 % – особисті якості, 21 % – вдалих збіг обставин (удача) і лише 17 % вказали на диплом за спеціалізацією та 12 % – диплом про вищу освіту [8].

Найвдалішою характеристикою молодіжного ринку праці буде структура вакансій за професійними напрямками (таблиця). Найбільший попит на фахівців початкового рівня у 2012 р. був у сфері продажу, де розміщено 16 % від усіх вакансій для студентів і випускників. Також молоді фахівці дуже затребувані у сфері інформаційних технологій (13 %). Охоче беруть студентів в адміністративний персонал (12 %).

Структура вакансій та резюме випускників та студентів за професійними напрямками у 2012 р.*

Напрями	Структура вакансій для випускників та студентів за напрямками	Структура резюме для випускників та студентів за напрямками
Продажі - Клієнт-менеджмент	16	7
Інформаційні технології	13	11
Адміністративний персонал	12	13
Торгівля	9	10
Банки - Інвестиції - Лізинг	8	8
Медицина - Фармацевтика	6	2
Телекомунікації - Зв'язок	4	2
Маркетинг - Реклама - PR	4	3
Готелі - Ресторани - Кафе	3	3
Медіа - Видавнича справа	3	2
Виробництво - Інженери - Технологи	3	6
Страховання	2	-
Туризм - Подорожі	2	-
Логістика - Митниця - Склад	2	1
Бухгалтерія - Податки - Фінанси підприємства	2	9
Будівництво - Архітектура	2	-
Юристи, адвокати, нотаріуси	2	3
Автобізнес - Сервісне обслуговування	2	2
HR спеціалісти - Бізнес-тренери	-	4
Наука - освіта - переклад	-	3
Дизайн - Графіка - Фото	-	2
Інша	8	10

* Сформовано за даними [2].

Дані, наведені в табл. 4, свідчать про далеко не повну зіставність бажань молодих спеціалістів та попиту на ринку праці. Найяскравішим прикладом такої ситуації є надзвичайно велика кількість бажаючих працювати у бухгалтерії, з податками та фінансами підприємств на рівні 9 % та попитом на спеціалістів цієї категорії – на рівні 2 %. Також багато молоді бачить себе у ролі HR-спеціаліста чи бізнес-тренера, що абсолютно виключено без належного досвіду роботи. Ці претенденти на вакансії з меншими труднощами зможуть знайти собі роботу у суміжних професійних напрямках, таких, наприклад, як продажі, маркетинг - реклама - PR, логістика - митниця - склад, де рівень конкуренції набагато нижчий. Це припущення підтверджується аналітичними даними, показаними на рис. 2, де яскраво бачимо різке зменшення рівня безробіття у віковій групі 25–29 років на фоні попередньої вікової категорії, коли рівень вимог до місця праці та особистісні амбіції стають набагато адекватнішими до існуючого попиту на ринку праці.

Висновки. У посткризових умовах господарювання молодіжний ринок праці стабілізувався та показує позитивну тенденцію щодо спаду рівня безробіття як за офіційними даними, так і в результаті моніторингу діяльності інтернет-рекрутингових компаній. Однак для збереження позитивних тенденцій необхідно вживати заходи, які б підвищували ефективність внутрішньої саморегуляції та зовнішнього регулювання молодіжного ринку праці.

Зокрема, для підвищення ефективності внутрішнього саморегулювання необхідно роботодавцям та претендентам на вакансії частково переглянути вимоги до професійних навичок, з одного боку, та критичніше поставитися до власних професійних можливостей в умовах несприятливої ринкової кон'юнктури на молодіжному ринку праці, – з іншого.

Роботодавцям для ефективнішого пошуку претендентів на посади:

- переглянути посадові інструкції у напрямку збільшення кількості вакансій з частковою зайнятістю;
- під час визначення рівня оплати праці керуватися ефективністю, яку забезпечує певний працівник на робочому місці, а не мінімальною ринковою ставкою заробітної плати для цієї професії;
- налагодити співпрацю з навчальними закладами, що сприятиме пошуку кращих кадрів та їх попередньої адаптації до умов роботи в компанії.

Претендентам на існуючі вакансії необхідно:

- постійно підвищувати рівень професійних знань та навичок;
- диверсифікувати власні практичні навички у суміжні професії, які користуються більшим попитом на ринку праці.

Для підвищення рівня ефективності зовнішнього регулювання молодіжного ринку праці на державному рівні необхідно сприяти гармонізації трудового законодавства з міжнародними стандартами та ефективно розподілити повноваження центральних, регіональних та місцевих органів влади у сфері регулювання ринку праці. Для збалансування попиту та пропозиції на робочу силу формувати держзамовлення на підготовку нових спеціалістів із врахуванням прогнозних тенденцій щодо розвитку світового та вітчизняного ринків праці. Популяризувати професії серед молоді, які користуються попитом на сучасному ринку праці. Удосконалити систему контролю за якістю освіти та збільшити регламентовану кількість часу, який відводиться для практичних занять.

Перспективи подальших досліджень. Для подальшої всебічної оцінки молодіжного ринку праці в Україні необхідно дослідити вплив:

- політики роботодавців та держави на сферу оплати праці;
- рівня кваліфікації найманих працівників на можливість отримання роботи;
- міграційних внутрішньодержавних та глобальних процесів;
- демографічної ситуації тощо.

На основі проведеного аналізу потрібно розробити комплекс заходів, які сприятимуть: удосконаленню механізму державного регулювання молодіжного ринку праці; приведенню у відповідність структури надання освітніх послуг до попиту на робочу силу; стимулюванню економічної активності українського населення та підвищенню його конкурентоспроможності на вітчизняному та світовому ринках праці.

1. *Барометр ринку праці України 2012 року.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hh.ua/article.xml?articleId=13148>. – Назва з екрана. 2. *Где самый большой спрос на специалистов начального уровня? Аналитика рынка труда.* – [Електронний ресурс]. – http://rabota.ua/Info/Jobsearcher/post/2013/01/25/gde_samyj_bolshoj_spros_na_spetsialistov_nachalnogo_urovna.aspx. – Назван з екрана. 3. *Кучинська О.О. Вплив інтеграційних процесів на економічну активність населення, зайнятість та ринок праці [Текст] / О.О. Кучинська // Економіка та держава. – 2009. – С. 82–85.* 4. *Маршавін Ю.М. Регулювання ринку праці України: теорія і практика системного підходу: монографія / Ю.М. Маршавін. – К.: Альтерпрес, 2011. – 396 с.* 5. *Машика Ю.В. Сучасний стан ринку праці України в умовах світової фінансової кризи [Текст] / Ю.В. Машика // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. пр. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.01. – С. 250–254.* 6. *Онікієнко В.В. Розвиток ринку праці України: тенденції та перспективи [Текст] / В.В. Онікієнко, Л.Г.Ткаченко, Л.М. Ємельяненко // за ред. В.В. Онікієнка. – К.: РВПС України НАН України, 2007. – 286 с.* 7. *Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, віковими групами та місцем проживання у 2012 році.* – [Електронний ресурс] // *Державна служба статистики України.* – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/rp/eans/eans_u/rbrn_rik12_u.htm. – Назва з екрана. 8. *Українські “білі комірки”: при пошуку роботи удача важливіша за диплом ВНЗ.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hh.ua/article.xml?articleId=13165>. – Назва з екрана. 9. *Unemployment rate by age group (% Less than 25 years).* – [Electronic resource] / Eurostat Database – Mode of access: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tsdec460>. – Title from the screen.